

בס"ד

השיעור מוקדש לעילוי נשמת מנחם אביצור בן יהודה אריה ז"ל
מסעי בני ישראל
לפרשת מסעי (על פי שיעורים של הרב חיים דרוקמן והרב חיים סבתו)

גם פרשיית רוצח בשגגה. אפשר לפרש שפרשיית רוצח בשגגה קשורה דווקא לכאן בגלל הקישור לערי מקלט, שהם למעשה ערי הלוויים. אולם, ניתן לבאר שהקשר של פרשייה זאת לכאן הוא שבסוף פרשיית רוצח מודגש אופייה הרוחני המיוחד של ארץ ישראל. כמוכן שהבעייתיות ברציחה במזיד ובשגגה לא שייכת דווקא לארץ ישראל, אבל אעפ"כ יש דגש מיוחד על הארץ. יש קשר בין ירושת הארץ לבין הימנעות מרציחה. הרמב"ן מסביר שלמרות שדיני רצח קיימים גם בחו"ל, הם הוחמרו בארץ מפני שכבוד השכינה מצוי בה, וכבוד ה' מסתלק כאשר יש שפיכות דמים. אנו למדים על כך ממעשה קין והבל, ומכך שאחד הגורמים לגלות בית ראשון היה שפיכות דמים. המונח שוגג ברציחה לא מקביל למושג שוגג בשאר דיני תורה. הגמרא במכות מלמדת שרציחה בשוגג היא סוג של רשלנות, לא קרוב למזיד ולא קרוב לאונס. אדם צריך להיות אחראי למעשיו, וגם אם הוא לא ממש התכוון - הוא עדיין יכול להיחשב לרוצח, אפילו שזאת הייתה סוג של רשלנות.

כל אחד שקורא את הפרשה אמור לשאול עצמו מה העניין בכל הדין וחשבון שנותנת התורה על כל מסעות עם ישראל במדבר? מה עוזר לדורות הבאים לדעת היכן עבר עם ישראל בלכתו במדבר? איזה מסר רצתה התורה ללמד אותנו? מה עוד, שהתורה מדגישה: "על פי ה'", כדי לשלול מחשבה שהמסעות נכתבו לחינם, אלא יש לדבר משמעות, ועלינו לחפש אחריה.

הרמב"ם עומד על ענין זה

4. מורה נבוכים ג', נ:

"דע, כי כל סיפור שתמצא בהו כתוב בתורה, הוא לתועלת הכרחית בתורה, אם לאמת דעת שהוא פנה מפנות התורה, או לתקון מעשה מן המעשים, עד שלא יהיה בין בני אדם עול וחמס".

פרשתנו, החותמת את ספר במדבר, פותחת בסיכום כל המסעות בימי משה, מהתחנה הראשונה ועד התחנה האחרונה.

1. במדבר ל"ג א-ב:

"אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים לצבאתם ביד משה ואהרן: ויכתב משה את מוצאייהם למסעייהם על פי ה' ואלה מסעייהם למוצאייהם" בתוך תיאור טכני זה של המסעות מצוינים מספר אירועים בודדים. לדוגמא, כשמזכירה התורה את יציאת מצרים עליה היא נותנת עליה שלושה פרטים.

2. במדבר ל"ג ד:

ג ויסעו מרעמסס בחדש הראשון בחמשה עשר יום לחדש הראשון ממחרת הפסח יצאו בני ישראל ביד רמה לעיני כל-מצרים ד ומצרים מקברים את אשר הפה ה' בהם כל-בכור ובאלהיהם עשה ה' שפטים. איזכור זה יכול ללמד מהם הדברים החשובים ביותר ביציאת מצרים: העובדה שיציאת ממצרים התרחשה ביד רמה וקידשה שם שמיים, מכת בכורות ועשיית שפטים באלוהי מצרים.

האירוע הבא עליו מפרטת התורה הוא פטירת אהרן. התורה מזכירה את תאריך פטירתו, שהוא תאריך הפטירה היחיד במקרא - א' אב. כמו כן, מוזכרת גם ביאת הכנעני בעקבות מות אהרן

3. במדבר ל"ג לז-מ:

לו ויסעו מקדש ויחנו בהר ההר בקצה ארץ אדום. לח ויעל אהרן הפה אל-הר ההר על-פי יהוה וימת שם בשנת הארבעים לצאת בני ישראל מארץ מצרים בחדש החמישי באחד לחדש. לט ואהרן בן-שלש ועשרים ומאת שנה במתו בהר ההר. מ וישמע הפנעני מלך ערד והוא ישב בנגב בארץ כנען בבא בני ישראל.

לאחר המסעות מובאים ציוויים הקשורים לכניסה לארץ: ירושת הגויים, חלוקת הנחלות, חלוקת ערי הלוויים ופרשיית בנות צלופחד, ובתוך ציוויים אלו מופיע

או שמטבע המן לרדת במקומות ההם תמיד, או שיש במקומות ההם בארות מים, ומפני זה הסיר המחשבות ההם כלם, וחזק עניני אלו המופתים כלם בבאור המסעות ההם, שיראו אותם הבאים וידעו גודל המופת, בעמוד מין האדם במקומות ההם ארבעים שנה."

מסביר הרמב"ם, שכתובת המסעות נועדה לדורות שלא חוו את הנס הגדול של הליכה במדבר ארבעים שנה. בכדי שלא יאמרו שהכל היה טבעי, שכל המקומות שהלכו בהם היו קרובים למקומות ישוב, או שהלכו במקומות שניתן היה לגדל שם תבואה, וכיוצא באלו טענות, לכן פירט הקב"ה את כל המקומות שהלכו בהם **להראות את הנס הגדול, שבמקום שאין בו קיום טבעי התקיימו בני ישראל ארבעים שנה בצורה על טבעית!**

ואומר הרב חיים דרוקמן שלמען האמת קיום על-טבעי זה נמשך לאורך כל הדורות, בהם שרד עם ישראל בין כל האומות, "כבשה העומדת בין שבעים זאבים", וזאבים אלו אכלו בהם 'בכל פה'. עם ישראל שרד במדבר העמים, "במדבר הגדל והנורא נחש שרף ועקרב", אך ורק בצורה על טבעית! לולי הקב"ה שקיים אותנו על ידי נסים לאורך כל הדורות, לא היה לנו קיום!

הרב חיים סבתו מסביר שהרמב"ם, במורה נבוכים, קובע כלל חשוב מאוד. הוא אומר שהתעודה ההסטורית של התורה יכולה להתפרש על ידי חוקרים כאיזה מיתוס ופולקלור ברבות הימים. לא היתה מצרים, לא היה ים סוף, לא היו עשרת המכות, מעמד הר סיני וכדומה. כדי להתמודד עם טענה עתידית זו, מביאה התורה רשימות אלו. גם בגמרא בעירובין אנו מוצאים רעיון דומה - מובא בגמרא שם סיפור שבו מוזכר שם האדם ושם עירו. הגמרא שואלת מדוע צריך את שניהם, והתשובה היא שזה בא להראות שהמקרה ההוא היה מקרה אמיתי. רבי אברהם בן הרמב"ם מסיק מכאן שכאשר לא מוזכרים שמו ושם עירו - משמע שהרשות בידנו להבין זאת כמשל. התורה מקפידה לציין שמות, מפקדים, שושלות בתיאורים עמוקים כדי להדגיש שאין זה מיתוס, בו הדמויות מטושטשות - לפני הרבה שנים - כמה? - חי איש אחד - מי? - לאזור מסוים - איפה? - וכן הלאה. האנשים שנכנסו לארץ מכירים את כל ארבעים ושניים המקומות הללו (כיום, לאחר שעברו אלפי שנים, שמות המקומות אינם ידועים לנו, למרות שמפתיע לגלות כמה הערבים והבדואים שימרו את שמות המקומות הללו)

8. רש"י (על במדבר ל"ג א) בהסבר פירוט המסעות, הולך בדרך שונה מזו של הרמב"ם:

"אלה מסעי - למה נכתבו המסעות הללו? להודיע חסדיו של מקום, שאף על פי שגזר עליהם לטלטלם ולהניעם במדבר, לא תאמר שהיו נעים ומטולטלים ממסע למסע

כלומר, בכל סיפור בתורה יש תועלת, בין אם הסיפור מלמד אותנו יסוד מיסודות האמונה, ובין אם תועלת הסיפור היא בצד המעשי, כלומר שהסיפור מלמד אותנו כיצד להתנהג. ובהמשך אומר הרמב"ם:

"ומפני זה כשתראה בתורה סיפורים בזולת המצוות, ותחשוב שהסיפור ההוא אין צורך לזכרו או שיש בו אריכות, אינו, רק להיותך בלתי רואה הפרטים המביאים לזכור מה שזכר."

אם אדם נפגש בסיפור מסויים, והוא אינו מבין מה הערך שלו, עליו לדעת שהוא אינו מבין את הצורך בסיפור ואת ערכו, לא שאין ערך בסיפור עצמו. אם אדם אינו רואה את המסר, החסרון איננו בסיפור, אלא במי שלומד אותו. וכפי שאומרת הגמרא בירושלמי על הפסוק

5. דברים ל"ב מו-מז:

"וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים שִׁימוּ לְבַבְכֶם לְכָל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר אָנֹכִי מְעִיד בְּכֶם הַיּוֹם אֲשֶׁר תִּצְוֶנָה אֶת בְּנֵיכֶם לְשָׁמֵר לְעֲשׂוֹת אֶת כָּל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת: כִּי לֹא דָבָר רַק הוּא מְכֹס כִּי הוּא חַיִּיכֶם וּבְדָבָר הַזֶּה תֵּאָרִיכוּ יָמִים עַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר אֶתֶם עֹבְרִים אֶת הַיַּרְדֵּן שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ"

ולכאורה המילה 'מכס' מיותרת! מסבירה הגמרא

6. ירושלמי פאה פרק א הלכה א:

"דאמר רבי מנא: 'כי לא דבר ריק הוא מכס' ואם הוא ריק, מכס הוא! למה? - שאין אתם יגיעין בתורה". אם נראה לכם שיש דבר ריק - הגרעון הוא בכס, החסרון הוא בכס!

ביחס לשאלתנו לגבי פירוט המסעות, אומר

7. הרמב"ם בהמשך דבריו:

"ומזה סדר זכר המסעות, יראה ממשוטו של ענין שזכר מה שאין תועלת בו כלל, ומפני זאת המחשבה העולה על הלב אמר: 'ויכתוב משה את מוצאיהם למסעיהם על פי ה', ומקום הצורך אליו גדול מאד, מפני שכל המופתים אינם אמתיים - רק למי שראם, אך לעתיד ישוב זכרם סיפור, ואפשר שיכזיבם השומע, וידוע שאי אפשר להיות וגם לא יצויר שיהיה מופת עומד קיים לדורות לבני אדם כולם"

ממשיך הרמב"ם ואומר:

"ומופתי התורה, מן הגדולים שבהם, עמוד ישראל במדבר ארבעים שנה והמצא בו המן בכל יום, והמדבר ההוא כמו שזכר הכתוב: 'נחש שרף ועקרב וצמאון אשר אין מים', והם מקומות רחוקים מאד מן הישוב, בלתי טבעיים לאדם...ואלו כולם מופתים גדולים גלויים נראים, וכאשר ידע ה' יתעלה שאפשר לפקפק באלו המופתים בעתיד, כמו שמפקפקין בשאר הסיפורים, ויחשוב שעמידתם היתה במדבר קרוב מן הישוב שאפשר לאדם לעמוד בו, כאלו המדברות ששוכנים בהם הערביים היום, או שהם מקומות שאפשר לחרוש בהם ולזרוע ולקצור, או להזון באחד הצמחים אשר היו שם,

אך ניתן לראות בדברים עומק נוסף. התורה בפרשת
בהעלותך מספרת בפירוט את סדר הנסיעות והחניות

11. במדבר ט' טו-כג:

"וּבַיּוֹם הַקִּיָּם אֶת הַמִּשְׁכָּן כַּסֶּה הָעֵנָן אֶת הַמִּשְׁכָּן לְאַהֲלֵה
הָעֵדוּת וּבְעָרֵב יִהְיֶה עַל הַמִּשְׁכָּן כְּמִרְאֵה אֵשׁ עַד בֹּקֶר: כֵּן
יִהְיֶה תָמִיד הָעֵנָן יִכְסֶּנוּ וּמִרְאֵה אֵשׁ לַיְלָה: וּלְפִי הָעֲלוֹת
הָעֵנָן מֵעַל הָאֹהֶל וְאַחֲרָי כֵּן יִסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּבְמִקּוֹם אֲשֶׁר
יִשְׁכֹּן שָׁם הָעֵנָן שָׁם יִחַנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: עַל פִּי ה' יִסְעוּ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וְעַל פִּי ה' יִחַנוּ כֹּל יְמֵי אֲשֶׁר יִשְׁכֹּן הָעֵנָן עַל הַמִּשְׁכָּן
יִחַנוּ: וּבְהֶאֱרִיךְ הָעֵנָן עַל הַמִּשְׁכָּן יָמִים רַבִּים וְשָׁמְרוּ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל אֶת מִשְׁמֶרֶת ה' וְלֹא יִסְעוּ: וְיֵשׁ אֲשֶׁר יִהְיֶה הָעֵנָן
יָמִים מְסֻפָּר עַל הַמִּשְׁכָּן עַל פִּי ה' יִחַנוּ וְעַל פִּי ה' יִסְעוּ:
וְיֵשׁ אֲשֶׁר יִהְיֶה הָעֵנָן מְעָרֵב עַד בֹּקֶר וְנִעְלָה הָעֵנָן בְּבֹקֶר
וְנִסְעוּ אוֹ יוֹמָם וְלַיְלָה וְנִעְלָה הָעֵנָן וְנִסְעוּ: אוֹ יָמִים אוֹ
חֹדֶשׁ אוֹ יָמִים בְּהֶאֱרִיךְ הָעֵנָן עַל הַמִּשְׁכָּן לִשְׁכֹּן עֲלֵיו יִחַנוּ
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא יִסְעוּ וּבְהִעָלְתוּ יִסְעוּ: עַל פִּי ה' יִחַנוּ וְעַל פִּי
ה' יִסְעוּ אֶת מִשְׁמֶרֶת ה' שָׁמְרוּ עַל פִּי ה' בְּיַד מִשְׁהָ".
התורה מקדישה לכל הענין פרשה שלימה, ולכאורה
הכל מתמצה במשפט: "על פי ה' יחנו ועל פי ה'
יסעו", ואפשר היה לתמצת את כל הפרשה בפסוק וחצי:
"ולפי העלות הענן מעל האהל ואחרי כן יסעו בני ישראל
ובמקום אשר ישכון שם הענן שם יחנו בני ישראל: על פי
ה' יסעו בני ישראל ועל פי ה' יחנו"
ומדוע התורה מאריכה ומפרטת?

12. מסביר הרמב"ן (על במדבר ט טו-כב):

"וטעם 'ובהאריך הענן', לומר, כי אם יאריך הענן על
המשכן ימים רבים, והמקום הוא איננו טוב בעיניהם,
והיו חפצים ומתאווים מאד לנסוע מן המקום, אף על פי
כן לא יעברו על רצון ה'. וזה טעם 'ושמרו בני ישראל את
משמרת ה' ולא יסעו', כי מיראת ה' ומשומרם משמרת
מצותו - לא יסעו. וכן אם יהיה הענן ימים מספר כשנים
או שלשה ימים, והיו העם יגעים מאד וענה בדרך כוחם,
יעשו רצון ה' ללכת אחרי הענן. וסיפר עוד, כי יש שלא
יעמדו רק לילה אחד ויסעו בבקר אף על פי שהוא טורח
גדול להם, ולפעמים יעמוד הענן יומם ולילה, כי הלכו
כל הלילה ובאו במקום שהוא בבקר וינוח הענן שם כל
היום שהוא וכל הלילה, ונעלה בבקר השני ונסעו. והוא
טורח גדול מן הראשון, כי היו העם סבורים שיעמדו שם
ופרקו העגלות והניחו משאם כמנהג הבאים מן הדרך,
ובהעלות הענן יחזרו לטעון, ולא יוכלו לעשות להם תקון
לדרך".

אומר הרמב"ן, שפירוט סדר הנסיעות הוא כדי להראות
את מעלתם של ישראל שעשו הכל על פי רצון ה', גם אם
המקום בו חנו לא מצא חן בעיניהם, וגם אם חונים
במקום אחד זמן מועט, או שכבר פרקו את כל
מטלטליהם והיו צריכים לנסוע, הכל היה על פי דבר
ה'! "על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו"!

כל ארבעים שנה ולא היתה להם מנוחה, שהרי אין כאן
אלא ארבעים ושתים מסעות. צא מהם ארבעה עשר,
שכולם היו בשנה ראשונה, קודם גזירה, משנסעו
מרמעסס עד שבאו לרתמה...ועוד הוצא משם שמונה
מסעות שהיו לאחר מיתת אהרן מהר ההר עד ערבות
מואב בשנת הארבעים. נמצא שכל שמנה ושלישים שנה
לא נסעו אלא עשרים מסעות".

כלומר על פי רש"י פירוט המסעות בא להפגיש אותנו עם
חסד ה'. גם כשהקב"ה העניש את ישראל שילכו במדבר
ארבעים שנה, ריחם עליהם שלא יטלטלו הרבה ממקום
למקום. בבחינת "ברוגז - רחם תזכר". הקב"ה גם ברוגז
הוא נוהג איתנו ברחמים. גם כשנסוכה מידת הדין על
ישראל, עדיין מידת הרחמים פועלת.

9. רש"י בהמשך דבריו מביא הסבר אחר:

"ורבי תנחומא דרש בו דרשה אחרת: משל למלך שהיה
בנו חולה והוליכו למקום רחוק לרפאותו, כיון שהיו
חוזרין, התחיל אביו מונה כל המסעות. אמר לו: כאן
ישננו, כאן הוקרנו, כאן חששת את ראשך...".
ולכאורה לא מובן, מה המדרש בא ללמדנו?

10. מסביר המהר"ל (גור אריה במדבר ל"ג א):

"פירוש, כי לפעמים היו ישראל בנחת ובשלחה, וזהו
'ישננו'. ולפעמים היו ישראל בצער כאשר היה חסר
להם דבר, וזהו 'הוקרנו'. ולפעמים בסכנה היו, וזהו כמו
חולה החושש בראשו. ואם תאמר, וכל זה מה נפקא
מיניה שהוא מספר בדברים אלו? יש לומר, שכמו
שהאב מספר כמה טורח הגיע לו עד בואו למקום הזה,
והודיע לו איך היה מטפל עמו משום אהבתו אליו, כך ה'
יתברך היה מטפל עם ישראל בשביל אהבתו אליהם,
ובשביל כך יזכרו ישראל הטובות שעשה להם, ויעבדו
אותו בכל לב".

כלומר, פירוט המסעות בא להראות את האהבה הגדולה
של הקב"ה לישראל, כאב האוהב את בנו ומראה לו את
כל המקומות בהם עברו במסעם.

ואפשר להציע שיש כאן משמעות נוספת: המלך ובנו
חוזרים, והמלך מונה באוזני בנו את כל המסעות שעברו
ואת אשר ארע בס. מתברר, שמה שהיה נראה בדרך
הלוך כצירוף מקרים אקראי, הופך מתוך נקודת המבט
של הדרך חזרה להיות סיפור. כל פרק מוביל לפרק הבא,
ולנגד עינינו נרקם סיפור בעל רצף שמאחד את פרקיו. אם
נראה היה בהתחלה שאין כל מטרה להליכה במדבר,
זולת המתנה עד שיייתם הדור של יוצאי מצרים, הרי
שבמבט לאחור מתגלה ההליכה במדבר כסיפור השגחה,
שבו לכל פרק יש תפקיד. רבי משה הדרשן דיבר על מעט
חסד שמוצאים בנודדים במדבר. לרבי תנחומא, לעומת
זאת, כל מסע לחוד וכולם יחד, הכל הופך למטרה.

בתורה כנראה שזו הייתה תחנה רוחנית משמעותית לעם, ולכן יש צורך למנות את כל התחנות.

התורה לא מונה דווקא את המקומות החשובים בהם התרחשו אירועי השיא של תקופת המדבר כדי לומר לנו שאדם לא נבנה רק משיאים, אלא מהרבה תחנות רציפות, שלב לאחר שלב. העם הוצרך לעבור מתחנה לתחנה כדי להתקדם, ולכל אחת יש את המשמעות שלה.

צריך לדעת שהחיים מורכבים ממסעות, מתחנות. בכל תחנה האדם צריך לאסוף משהו, לבנות משהו. עם ישראל - שעבר ברומא, ספרד, טורקיה, מרוקו, בבל, מדי - צבר לו בכל תחנה מורשת, בין אם מורשת מבחוץ ובין מורשת פנימית הנובעת מהתמודדות עם החוץ. אי אפשר לומר פשוט שעם ישראל גלה ושב לארצו, זה לא שמתחילים מחדש כאילו כלום לא קרה. לאותם אנשים שבונים את הארץ יש גם אבא וסבא, ועל מה שעבר עליהם אי אפשר לדלג.

עם ישראל עבר במדבר אירועים רבים, וכל אירוע כזה תרם לאמונה, להבנת ההשגחה, להבנת החטא ועוד דברים רבים. בין אם צברנו דברים חיוביים או שליליים, הם משאירים חותם. רבותינו אומרים שבכל דור ודור יש משהו מחטא העגל - האירוע לא נמחק, משהו ממנו תמיד נשאר. רגליו של כל אדם עמדו למרגלות הר סיני. זה נכון גם במובן החינוכי - שהוא אירוע שלא נעלם. מעמד הר סיני הוא הווה מתמשך במשך אלפי שנים. זאת הסיבה שכל התחנות הללו אינן ארעיות כמו תחנות של רכבת שהיא עוצרת בהן בדרך ליעדה. לכל תחנה יש משמעות, יש משקל.

כך גם בחיים הפרטיים - לכל תחנה בחיי האדם תפקיד בעיצוב אישיותו, ואי אפשר להתמקד רק באירועים המיוחדים, אלא יש להפנים שכל נקודה משמעותית. אמירה זו מצריכה התייחסות עמוקה לכל שלב, לא לדלג עליו, אלא להתמודד ולהפנים, ומכל נקודה לשאוב את המקסימום שרק ניתן.

למעשה, פירוש זה קרוב לפירושו של אור החיים הקדוש. גם במקום שנראה לנו מרוחק - יש נקודה של קדושה שצריך להפיק אותה ממנו, ואין מקום שאין בו קדושה, מכיוון שבלי קדושה הוא לא היה מתקיים. את הקדושה צריך לגלות. פעם אנחנו שם ופעם אנחנו פה, ובכל מקום יש נקודות קדושה, ועלינו לחשוב איך להפיק את הקדושה המקסימאלית. ואם נתרגם זאת לשפה מעשית - אפשר להפיק מכל מסע משהו ואסור להכניס לסוגריים תקופה בחיים ולמחוק אותה לחלוטין.

ומסביר הרב סבתו, מי שידע מה המטרה, לאן פניו מועדות, מבין שכל תחנה ותחנה בונה משהו - "דע מאין באת ולאן אתה הולך" [אבות ג, א] - והוא יודע שבדרך יש עליות וירידות, יש שפל ויש שיא, ומכל מקרה - מכל

ומסביר הרב דרוקמן:

ניתן לראות שההסברים כולם מצטרפים לפסיפס שלם שנלמד מכתובת המסעות. מהמסעות למדים על הקיום העל - טבעי של ישראל במקום "נחש שרף ועקרב", את חסדי ה' ואת אהבתו הגדולה לישראל - "שבטך ומשענתך המה ינחמני", לא רק המשענת שלך מנחמת אותי, אלא גם השבט שלך, המקל בו אתה מכה אותי - הוא מנחמני. ולבסוף, את הענין שהכל צריך להיעשות על פי דבר ה', ודבר ה' הינו תורה ומצוותיה!

13. וכן אומר ספורנו (על במדבר לג א):

"אלה מסעי - רצה האל יתברך שיכתבו מסעי ישראל להודיע זכותם בלכתם אחריו במדבר בארץ לא זרועה', באופן שהיו ראויים להכנס לארץ. ויכתוב משה' - כתב מקום שיצאו אליו, והמקום אשר נסעו ממנו, כי לפעמים היה המקום שיצאו אליו בתכלית הרוע, והמקום שנסעו ממנו טוב. ואלה מסעיהם למוצאיהם' - ולפעמים קרה היפך זה". "זָכַרְתִּי לְךָ חֶסֶד נְעוּרַיִךְ אֲהַבְתָּ כְּלִילֵיךְ לְכַתֵּב אַחֲרַי בְּמִדְבַר בְּאֶרֶץ לֹא זְרוּעָה".

כלומר המסעות באו להראות את זכותם של ישראל שעשו הכל על פי דבר ה' - ודבר ה' הינו תורה ומצוותיה! תורה ומצוותיה מדריכות אותנו ללכת על פי ה' יום יום ושעה שעה בכל שטחי החיים, כל פרט ופרט וכלל ישראל כולו.

14. ואומר הרב דרוקמן:

"אנו למדים מפרשת המסעות שהכל צריך להיעשות על פי דבר ה' גם כשקשה, וגם כשלא נעים. כל אורחות חיינו של הפרט ושל הכלל צריכים להיות על פי תורה ומצוותיה. וכשעם ישראל חי חיים שלמים בארצו, בכל תחומי החיים, על פי דבר ה', זהו קדוש ה' הגדול ביותר לכל אפסי ארץ!"

אור החיים הקדוש אומר שעל פי תורת הסוד יש עניין של תיקון מקומות. התיקון נעשה ע"י אנשים צדיקים, ועצם הימצאותם בקדושה מתקנת את המקום בו הם פועלים. אור החיים אומר שארבעים ושניים המקומות שבנינו עברו בהם היו זקוקים לתיקון, ולכן עם ישראל נסע דווקא דרכם.

הרב חיים סבתו מציע שאם נלך בדרך אמצעית בין תורת הסוד של אור החיים לבין הפשט של הרמב"ם, נוכל לומר שהתורה רוצה להדגיש לנו עיקרון מוסרי חשוב בכך שהיא מונה את כל התחנות בדרכו של עם ישראל ממצרים לארץ כנען.

15. ואומר הרב סבתו

כל תחנה שאדם עובר בה היא משמעותית. האדם עובר בחייו סוגים שונים של אירועים ותקופות, ולכל אחד ואחד אמורה להיות משמעות עבורו. אם התחנה הזוכרה

הקריאה בתורה בפרשות אלו מלמדת אותנו שגם לשיבושים וגם לתוצאות שלהם, יש תפקיד. הם חלק מן התוכנית הא-לוקית, בחיי הכלל ובחיי הפרט ומכאן נשאב נחמה וכח לעמוד בבאות. שבת שלום.

מסעי' - צריך ללמוד. לכל שלב בחיים יש משמעות, גם למצב קשה יש תפקיד ויש תכלית. חשוב לדעת שגם מהם צריך ללמוד ולהפיק לקחים. אף ההווה הרוחנית אינה בנויה רק על רגעי שיא, אלא גם על נפילות ואשליות, התמודדויות ומאבקים, ומכל שלב יש ללמוד ולשאוב את מה שיכול לקדם את האדם לתכלית - הכניסה לארץ המובטחת.

כמו כן בפסוק השני של פרשתינו, יש קושי מסוים, לכאורה יש בפסוק כפילות מיותרת:

"וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת־מוֹצְאֵיהֶם לְמִסְעֵיהֶם עַל פִּי ה' וְאֵלֶּה מִסְעֵיהֶם לְמוֹצְאֵיהֶם"

הרב קוק כותב שבפסוק "מִי אֵלֶּה כָּעֵב תְּעוֹפְיָנָה וְכִיּוֹנִים אֶל אֶרֶבְתֵּיהֶם" [ישעיהו ס, ח] הגאולה נמשלת לענן וליונים. הענן שט לאן שהרוח מובילה אותו, ולעומתו היונה מחליטה בעצמה לאן לעוף. כך גם בגאולה - יש כאלו שמכוונים להגיע לארץ, זאת מטרה מובהקת שלהם, ויש כאלו שנסעו ונדדו עד ש'במקרה' הגיעו לכאן. הרב סבתו משתמש בהסבר של הרב קוק בשביל הפסוק שלנו - יש אנשים שהעיקר אצלם זה המוצא, לצאת ממצרים לארץ ישראל זה טוב, אבל העיקר בזה זה היציאה ממצרים. לעומתם, יש אנשים עם תפיסה הפוכה - "מוֹצְאֵיהֶם לְמִסְעֵיהֶם" - הם יוצאים בשביל המטרה. העיקר זה לא לצאת ממצרים, אלא ההגעה לארץ ישראל. השאלה היא מה המטרה - "מִסְעֵיהֶם" או "מוֹצְאֵיהֶם", היציאה ממצרים או ההגעה לארץ. התוכנית האלוקית היא להכנס לארץ, ולכן בזה מסתיים ספר במדבר, להראות שיש תכלית למסעות. זה ההבדל בין "מִסְעֵיהֶם לְמוֹצְאֵיהֶם" ובין "מוֹצְאֵיהֶם לְמִסְעֵיהֶם"

התמודדות עם תוכנית השתבשה

לסיום, נשאלת השאלה הרי לכאורה, נדודי ישראל במדבר היו תוצאה של חטא ועונש, וצירופי מקרים: הרי יכלו להיכנס לארץ דרך ארץ פלשתים, ולא נכנסו; דרך הר העמלקי; דרך אדום; מואב. בסוף, "במקרה" כבשו את סיחון ועוג, ונכנסו משם. עתה מתברר שהיה תפקיד לכל ה"הווא אמינות" ולתוצאה הסופית. ספר במדבר מתאר תוכנית השתבשה. כפי שראינו, הכל השתנה: המקום בו היו ישראל אמורים להיות, לוח הזמנים, והאדם שינהיג את העם. כשזה קורה לנו בחיים הפרטיים, לא תמיד קל לנו להסתדר. זה מעצבן, מצער, והלוואי ואפשר היה בלי זה.

אין שיבוש גדול יותר מחורבן בית המקדש והיציאה לגלות. גם בדורנו, דור של גאולה, אנו רואים שהדברים אינם פשוטים, והתוואי שדימינו לראות את הגאולה צועדת בו, מתמסמס לנגד עינינו, ואין אנו יודעים לאן תוביל הדרך בטווח הקרוב, וכמה עיקולים עוד נכוננו לה.